

अस्वीकरण

नेपाली मा अनुवाद गरिएको निर्णय मुद्दाका पक्षकारले आफ्नो भाषामा बुझ्न का लागि मात्र हो। सबै व्यावहारिक र आधिकारिक उद्देश्यका लागि, फैसलाको अंग्रेजी संस्करण प्रामाणिक हुनेछ र कार्यान्वयनको उद्देश्यका लागि पनि अंग्रेजी भाषा मै जारी भएको फैसला मान्य हुनेछ।

रिपोर्ट गर्न सकिने

भारतको सर्वोच्च अदालतमा

आपराधिक पुनरावेदन अधिकार क्षेत्र

आपराधिक पुनरावेदन संख्या ७१९/२०१९

(एसएलपी (आपराधिक) संख्या १९४८/२०१७ बाट उठ्दै)

कुमार घिमिरे

.... पुनरावेदक (अन्य)

विरुद्ध

सिक्किम राज्य

.... प्रतिवादी (अन्य)

निर्णय

अशोक भुषण, न्यायाधिस

अनुमति प्रदान गरिन्छ।

२. यो अपील पुनरावेदक ले सिक्किम उच्च न्यायालय को निर्णय दिनांक २०.०९.२०१६ को विरुद्ध दायर गरिएको हो, जस अन्तर्गत पुनरावेदक ले पेश गरेको आपराधिक पुनरावेदन संख्या १९/२०१५ खारेज भएको थियो दोष को आदेश र वाक्य दिनांक ३१.०१.२०१४ विशेष न्यायाधीश द्वारा पारित (पोक्सो अधिनियम, २०१२) लाई चुनौती दिएको थियो, जस अन्तर्गत पुनरावेदक लाई दोषी ठहराएको थियो यौन अपराधबाट बच्चाहरूको सुरक्षा को खण्ड ९/१०, २०१२ (पोक्सो अधिनियम, २०१२), ईपीसी को खण्ड ३४१ को मुताबिक।

पुनरावेदक ले (पोक्सो अधिनियम, २०१२) को खण्ड ९/१० अन्तर्गत सात वर्षको अवधिको लागि सरल कारावास र रु. ५ ०,००० / जरिमाना तिर्नु थियो र ईपीसी को खण्ड ३४१ अन्तर्गत एक महिना को अवधिको लागि सरल कारावास को सजाय काट्नु थियो।

३. पुनरावेदक विशेष न्यायाधिस को निर्णय संग असन्तुष्ट भएर एक पुनरावेदन पेश गरे, जुन यद्यपि उच्च अदालत ले खारेज गर्यो तर खारेज गर्दा पुनरावेदन को दण्ड (पोक्सो अधिनियम, २०१२) को खण्ड ९/१० लाई रुपान्तरण गरियो खण्ड ५ (एम) अन्तर्गत पोक्सो अधिनियम को खण्ड ६ र दण्ड सात साल देखिन दस साल वृद्धि गरियो र जरिवाना रु. ५,०००/-

४. अभियुक्त मामला अनुसार, मिति २०.०२.२०१४ समय १७०० घण्टा, मंगल दास राई, पव. २ (अन्जली राई को बुबा), लोवेर नाम्फिंग निवासी, दक्षिण सिक्किम ले एक लिखित उजुरी तेमी पुलिस थाना मा दिनु भयो कि आरोपी-पुनरावेदक, कुमार घिमिरे ले वहा को सात वर्षीय बालिका, अन्जली राई, पव. १, माथि लगभग १३३० घण्टा तिर एक यौन आक्रमण को प्रयास गरेको छ जंगल भित्र।

एफ ई अर संख्या ०५ (०२) १४ ईपीसी को खण्ड ३७६/५११ अन्तर्गत दर्ता गरिएको थियो तेही दिन आरोपी-पुनरावेदक को विरुद्ध मा र तेस विषय लाइ अनुसन्धान को निम्ति पुलिस थाना को अधिकारी-अभियोग, त्यो हो, उप निरीक्षक (एस आई) ले लिएका थिए।

५. एक अभियोग कागज पेश गरिएको थियो ईपीसी को खण्ड ३७६ /५११ /३४१ /३४२ सँग पढ्नुहोस् पोक्सो अधिनियम, २०१२ को खण्ड ४ अन्तर्गत. ज्ञानी विशेष न्यायाधिस ले ईपीसी को खण्ड ३४१ र पोक्सो अधिनियम, २०१२ को खण्ड ५, दण्ड पोक्सो अधिनियम, २०१२ को खण्ड ६ र ईपीसी को खण्ड ३७६ (२) अनुसार अभियोग बनाउनु भयो. प्व संख्या १, (शिशु) अन्जली राई को बयान रेकोर्ड गरियो। पिडित को आमा, प्व संख्या ३ को जाँच गरियो। पिडित को बुबा प्व संख्या २ (अभियोगकर्ता को गवाही) को रुप मा देखिनु भयो। प्व संख्या ५ र प्व संख्या ६ ति केटीहरु थिए जो विद्यालय उपस्थित हुनु अघाडी पिडित संग त्यहि समय फर्किन्दै थिए। तिनीहरु साक्षी बाकस मा पनि आउनु भयो घटना को विवरण दिन्दै। प्व संख्या ९, स्त्री रोग विशेषज्ञ, जसले पिडित को जाँच गर्नु भयो, उनी पनि साक्षी बाकस मा आउनु भयो।

६. ज्ञानी विशेष न्यायाधिस ले सम्पूर्ण सबूत लाई विचार गर्दै, पुनरावेदक लाई पोक्सो अधिनियम, २०१२ को खण्ड ९/१० साथै ईपीसी को खण्ड ३४१ अन्तर्गत दोषी ठहरीएको।

अनुच्छेद २५ मा, विशेष न्यायाधिस ले दोषसिद्धि रेकोर्ड गर्ने क्रममा पोक्सो अधिनियम, २०१२ को खण्ड ९ /१० मुताबिक सात साल को सरल कैद र जरिवाना रु ५०,०००/- लागू गर्यो। ईपीसी को खण्ड ३४१ अन्तर्गत एक महिना को अवधि को लागि सरल कैद लागू गरिएको थियो। पुनरावेदक ले पुनरावेदन पेश गरेको थियो उच्च अदालत मा जुन यद्यपि उच्च अदालत ले निर्णय दिनेकित २०.०९.२०१६ मुताबिक खारेज गर्यो तर खारेज गर्दा उच्च अदालत ले विशेष न्यायधिस द्वारा पारित दोषसिद्धि लाई हेरफेर गर्यो (पोक्सो अधिनियम, २०१२) को खण्ड ९/१० लाई रुपान्तरण गर्यो खण्ड ५ (एम) सँग पढ्नुहोस् खण्ड ६ र दण्ड को अवधि दस साल कठोर कैद बनाइयो र जरिवाना रु. ५,०००/-

उच्च अदालत को निर्णय को अनुच्छेद २५ यस प्रकार छ:

“२५. तथ्यहरूको सम्पूर्ण सन्दर्भमा र परिस्थितिहरू को सम्बन्धमा, रेकर्ड र प्रमाणमा प्रमाण छलफलहरू, म वरिष्ठ परीक्षण अदालत को निष्कर्षहरू माथि सहमत हुन सकिन कि अपराध एक खण्ड ९ र सजाय खण्ड १०, पोक्सो अधिनियम मुताबिक छ। यो छ कुनै निस्सन्देह बिना खण्ड ५ (एम) को मुनि पर्ने अपराध जसको सजाय पोक्सो अधिनियम को खण्ड ६ अनुसार हुन्छ।

पुनरावेदक त्यही अनुसार दोषी ठहरियो, विधिवत दोषसिद्धि वरिष्ठ परीक्षण अदालत द्वारा लागू गरिएको पोक्सो अधिनियम को खण्ड ९/१० अनुसार । ऊ लाई दस साल को कठोर कैद र जरिवाना रु ५,०००/- (रुपिया पाँच हजार) मात्रै, को सजाय भयो पोक्सो अधिनियम को खण्ड ५ (एम) सजाय खण्ड ६ अन्तर्गत, पूर्वनिर्धारित जरिवाना नतिरे को खण्ड मा छ महिना को लागि। ईपीसी को खण्ड ३४१ भित्र पर्ने अपराध को लागि वरिष्ठ परीक्षण अदालत को दण्ड लागु हुन्छ। कैद को दण्ड हरु समानुपातिक चलने छ।“

७. उच्च अदालत ले सिक्किम पिडित क्षतिपूर्ति योजना अन्तर्गत रु १,००,०००/- (एक लाख रुपिया) क्षतिपूर्ति दिया जाओस भनेर आदेश पनि पारित गर्यो। पुनरावेदक उच्च अदालत को निर्णय संग पिडित भएर प्रतिवेदन मा आको छ।

८. पुनरावेदक को पक्ष का वरिष्ठ अधिवक्ता उच्च न्यायालय को निर्णय विरुद्ध यो जनाउनु हुन्छ कि उच्च अदालत ले दण्ड वृद्धि गर्नु मा गलति गरेको छ, जबकि कुनै पनि पुनरावेदन दण्ड बढाउनु को निम्ति पेश गरेको थिएन। उनको भनाइ अनुसार, उच्च नयालय ले दण्ड वृद्धि न गर्नु पर्ने थियो। उनले अझ जनउनु हुन्छ कि परीक्षण अदालत ले पारित गरेको दण्ड अधिकतम हो पोक्सो अधिनियम, २०१२ को खण्ड ९ /१० अन्तर्गत

जबकि मुद्दा को तथ्यहरू र परिस्थितिहरू अनुसार, पुनरावेदक लाई खण्ड १० भित्र अधिकतम पाँच साल को सजाय दिन ठिक थियो।

९. राज्य को पक्ष का वरिष्ट अधिवक्ता ले उच्च अदालत को आदेश को समर्थन गर्नु भो। यो विवादित छ कि सी.आर.पी.सी को उप-खण्ड (ब) खण्ड ३८६ मुताबिक उच्च अदालत लाई निष्कर्षहरू बदल्ने अधिकार छ र उच्च अदालत ले अपराध पोक्सो अधिनियम, २०१२ को खण्ड ५ (एम) भित्र पर्ने थाहा पारे, जस अन्तर्गत दस साल को कठोर कैद को सजाय सही रूपमा लगाईयो। यो पेश गरिएको छ कि पोक्सो अधिनियम को खण्ड ५ (एम) भित्र पर्ने अपराधहरू पूर्णतया साबित भयो। यो पेश गरेको छ कि उच्च अदालत ले सबूत को विश्लेषण गर्दा सही रूपमा निष्कर्ष गर्यो कि यो अपराध गम्भीर आनुवंशिक यौन आक्रमण हो र जसको न्यूनतम दण्ड दस साल आरआई हो। यसैले, यो अदालत ले दिएको दण्ड माथि हस्तक्षेप गर्दैन।

१०. हामीले दुवै पक्ष का वरिष्ट अधिवक्ता ले पेश गरेका आज्ञाकारीताहरू र रेकोर्ड लाई अध्यन्न गर्यो।

१०. पुनरावेदक को पक्ष का वरिष्ट अधिवक्ता को पहिलो आज्ञाकारीता यो छ कि उच्च न्यायालय ले दण्ड को वृद्धि गरेको छ सात साल देखिन दस साल जुन गर्नु हुँदैन थियो।

यो वृद्धि उच्च न्यायालय ले पुनरावेदक ले दोषसिद्धि को आदेश विरुद्ध पेश गरेको पुनरावेदन मा गरेको छ सी.आर.पी.सी को खण्ड ३८६ अन्तर्गत। अपीलीय अदालत का शक्तिहरू खण्ड ३८६ अन्तर्गत यस प्रकार छन्:

"खण्ड ३८६. रेकोर्ड पढेपछि र पुनरावेदक या तिनको सल्लाहकार लाई सुने पछि, यदि उ उपस्थित भएमा, र सार्वजनिक अभियोजक, यदि उ उपस्थित भएमा, र यदि खण्ड ३७७ या खण्ड ३७८ भित्र पर्ने पुनरावेदन को मुद्दा मा, दोषी, यदि उ उपस्थित भएमा, अपीलीय अदालत ले, पुनरावेदन को हस्तक्षेप गर्न को लागि कुनै पर्याप्त प्रमाण न भए मा, पुनरावेदन लाई खारेज गर्न सक्छ, या

(क) दोषमुक्त गर्ने आदेश बाट आएको पुनरावेदन, तेस्तो आदेश लाई उल्टो र थप जांच को आदेश दिन सक्छ, या दोषी पुनः कानुनी सोधपुछ या कानुनी सोधपुछ को प्रतिबद्ध, मुद्दा अनुसार, या उसलाई दोषी पाइयो र कानून अनुसार उसको माथि दण्ड पारित गर्नु;

(ख) दोषसिद्धि बाट पुनरावेदन -

(i) खोज उल्टो गर्नु र दण्ड र निर्दोष घोषित गर्नु या दोसी लाई निर्वहन गर्नु, या थप जांच को आदेश पुनः कानुनी सोधपुछ को लागि आदेश दिनु एक योग्य अधिकार क्षेत्र भएको अदालत जुन अपीलीय अदालत को अधीनस्थ या परीक्षणको लागि प्रतिबद्ध छ, या

(ii) खोज परिवर्तन गर्नु, दण्ड कायम राख्दै, या

(iii) संग वा बिना खोज बदल्दै, प्रकृति बदल्नु या हदसम्म, या प्रकृति बदल्नु र हदसम्म, दण्ड को, तर तेस्को वृद्धि नगर्न;

(ग) एक पुनरावेदन मा दण्ड वृद्धि को लागि

(i) खोज उल्टो गर्नु र दण्ड र दोसी लाई निर्वहन गर्नु, या थप जांच को आदेश पुनः

कानुनी सोधपुछ को लागि एक योग्य अधिकार क्षेत्र भएको अदालत मा दिनु, या

(ii) खोज परिवर्तन गर्नु, दण्ड कायम राख्दै, या

(iii) संग वा बिना खोज बदल्दै, प्रकृति बदल्नु या हदसम्म, या प्रकृति बदल्नु र हदसम्म,

दण्ड को, ताकी तेस्को वृद्धि या कमी गर्न;

(घ) कुनै अन्य आदेशबाट अपील भएको, बदल्नु या उल्टो गर्नु तेस्रो आदेश;

(ङ) कुनै संशोधन बनाउनु या कुनै परिणाम या आंशिक आदेश दिनु जुन उचित छ;

प्रदान गरिएको छ कि दण्ड वृद्धि गर्न सकिन्दैन जब सम्म आरोपी लाई तेस्तो वृद्धि को

विरुद्ध कारण देखौने अवसर प्रदान न गरे सम्म।;

थप उपलब्ध गराइयो कि अपीलीय अदालत ले अपराध को लागि दण्ड वृद्धि गर्न सक्दैन जुन यसको विचार अनुसार आरोपी ले गरेको हो, तियो अपराध को लागि आदेश पारित गर्ने अदालत या दण्ड पुनरावेदन मा पारित।"

११. सी.अर.पी.सी. को खण्ड ३८६ को उप खण्ड (ब) अनुसार एक दोषसिद्धि बाट पुनरावेदन को अवस्थामा, यधपी अपीलीय अदालत ले खोज परिवर्तन गर्नु, दण्ड बनाए राखन, या संग वा बिना खोज परिवर्तन गर्दै, प्रकृति बदल्नु या हदसम्म, दण्ड को, तर तेसको वृद्धि गर्दैन। खण्ड ३८६ (ब)(iii) भित्र, दोषसिद्धि बाट पुनरावेदन मा, दण्ड को वृद्धि का लागि, अपीलीय अदालत ले वृद्धि को शक्ति अपनाउनु सक्छ। अपीलीय अदालत वृद्धि को पुनरावेदन मा, दण्ड को वृद्धि पनि गर्नु सक्छ। प्रावधान खण्ड ३८६, थप, प्रदान गर्दछ कि दण्ड वृद्धि गर्न सकिन्दैन जब सम्म आरोपी लाई तेस्तो वृद्धि को विरुद्ध कारण देखौने अवसर प्रदान न गरे सम्म।

१२. यो मुद्दा मा उच्च अदालत ले आरोपी ले आफ्नो कैद को विरुद्ध पेश गरेको पुनरावेदन मा दण्ड वृद्धि गरेको छ।

पुनरावेदक का ज्ञानी अधिवक्ता ले पेश गर्नु हुन्छ कि खण्ड ३८६ भित्र निर्धारित कार्यविधि लाई उच्च अदालत ले ध्यान राखेन किनकी कुनै सूचना वृद्धि को निम्ति पुनरावेदक लाई दिइएको थिएन जो राज्य का ज्ञानी अधिवक्ता ले रद्द गर्नु भएन। त्यहाँ कुनै शक हुन सक्दैन उच्च अदालत को शक्ति जस अनुसार दण्ड वृद्धि गर्न सक्छ उपयुक्त मुद्दा मा। उच्च अदालत ले उचित मुद्दा मा सी.आर.पी.सी. को खण्ड ४०१ भित्र अन्तर्गत आफ्नु शक्ति प्रयोग गर्नुसक्छ। सी.आर.पी.सी. को खण्ड ४०१ अन्तर्गत उच्च अदालत लाई संशोधनको शक्ति प्रदान गरेकोछ। उच्च अदालत ले सी.आर.पी.सी. को खण्ड ४०१ भित्र कुनै पनि शक्ति प्रयोग गर्नु सक्छ जो अपील अदालत लाई खण्ड ३८६, ३९० र ३९१ ले प्रदान गरेको छ या एक सत्रको अदालत मा सी.आर.पी.सी. को खण्ड ३०७ द्वारा। उच्च अदालत ले सी.आर.पी.सी. को खण्ड ४०१ सँग पढ्नुहोस् खण्ड ३८६(ब) (III) को शक्ति प्रयोग गर्नु सखिथियो, दण्ड लाई वृद्धि गर्नु सक्छ तर तियो सूचना दिएको बाद मा मात्र गर्न सकिन्छ। यो अदालत ले उच्च अदालत को शक्ति लाई स्वीकार गरेकोछ र दोहोर्याएकोछ धेरै मुद्दा हरु मा।

उल्लेख बनाइएको छ मुद्दा सुर्जित सिंह र अन्य विरुद्ध पुन्जब राज्य, १९८४ (सुप्प) एस्सेसे ५१८.

उल्लेखित मुद्दा मा पुनरावेदकहरु लाई ईपीसी को खण्ड ३०२ अन्तर्गत दोषी ठहरयाइयो। तिनीहरुले रुचाए एक आपराधिक अपील पंजाब र हरियाणा को उच्च अदालत समक्ष। उच्च अदालत ले पुनरावेदन खारेज गर्दा आदेश पारित गर्यो जसले दण्ड को वृद्धि गर्यो। यो अदालत ले त्यो विश्वास राख्यो कि उच्च अदालत ले दण्ड को वृद्धि गर्न न पर्ने थियो निर्धारित गरिएको प्रक्रिया लाई पहिले इस्तामल न गरिकिन।

अनुच्छेद ३ मा निम्नलिखित छ :

"३. पुनरावेदक को अपील लाई खारेज गर्दा, उच्च अदालत को एक विभाजन बेन्च ले हेरयो 'कि सुर्जित सिंह र हर्जिंदर सिंह जसले बचन सिंह को निष्ठूर हत्या गरेको प्रमाणित भयो मृतक को सरिर मा चोटहरुको संख्या लाई मध्यनाज़र राख्दै'। उच्च अदालत ले थप अवलोकन गरियो कि यो उपयुक्त मामला हो जसमा जीवन कैद को दण्ड परीक्षण अदालत ले पारित गर्यो र रु ५,०००/- को जरिवाना तिर्नु र तिरेको खण्ड मा दुइ साल को थप कडा कारावास पुनरावेदक माथि लागू गरियो। यो थप दण्ड उच्च अदालत ले पारित गरेको छ जसलाई दण्ड को वृद्धि गरेको मानिन्छ। उच्च अदालत ले कुनै सूचना पुनरावेदक लाई दिएन कारण देखाउनु को लागि ताकी दण्ड को वृद्धि किन न गर्नु भनेर। प्राकृतिक न्यायको नियम जस्तै निर्धारित प्रक्रिया अनुसार

आरोपी लाई दिएको दण्ड को वृद्धि गर्न सकिन्दैन पुनरावेदकहरु लाई पहिले सूचना न दिएसम्म र प्रस्तावित कार्य माथि सन्नुको मौका दिनु पर्छ। रेकोर्ड अनुसार यस्ता कुनै सूचना र मौका दिएको थाहा लागेन र सूचना न दिएको कारण ले गर्दा पुनरावेदकहरु लाई प्रस्तावित कार्य को विरोध गर्ने मौका मिलेन। यसैले, हामी ले यो अपील लाई प्रश्नसँग सीमित गर्छौं कि जरिवाना को दण्ड रु ५,००० /- र पूर्वनिर्धारित दण्ड प्रत्येक पुनरावेदक माथि उच्च अदालत ले पारित गरेको खारिज गरिन्छ र छुट्याइएको छ जीवन कैद को दण्ड लाई पुष्टि गर्दै जुनलाई परीक्षण अदालत ले पारित गरेको थियो। यो अपील लाई हदसम्म यहाँ संकेत गरिएको अनुसार अनुमति दिईयो।"

१३. साहब सिंह र अन्य विरुद्ध हरियाणा राज्य, (१९९०) २ एससीसी ३८५ को मुद्दा मा, सी.अर.पी.सी मा निर्धारित गरिएको कार्यविधि लाई मध्यनजर राख्दा खण्ड ३८६ र ४०१ उच्च अदालत ले निर्धारित गरेको छ कि अगर उच्च अदालत मा राज्य ले दण्ड वृद्धि को लागि कुनै अपील पेश न गरे पनि सुओ मोतु को समिक्षा को शक्ति लाई चलाउन सक्छ खण्ड ३९७ को भित्र सँग पढ्नुहोस् सी.अर.पी.सी को खण्ड ४०१ तर उच्च अदालत ले आफ्नो समिक्षा को क्षेत्रधिकार लाई प्रयोग गर्नु अगाडी, आरोपी लाई सूचना दिनु पर्ने जरुरि छ। अनुच्छेद ४ मा यो अदालत ले निम्नलिखित यस प्रकार गरेको छ:

"४. आपराधिक प्रक्रियाको कोड को खण्ड ३७४ ('कोड' अबपछि) ले प्रदान गर्दछ अपीलहरु दोषसिद्धि बाट सत्र न्यायाधीश या अतिरिक्त सत्र न्यायाधीश लाई उच्च अदालत मा। खण्ड ३७७ ले राज्य सरकार लाई हक दिएको छ जस अनुसार सार्वजनिक अभियुक्त लाई आदेश दिएर उच्च अदालत मा अपील दण्ड को विरुद्ध तेस्को अपूर्णता को आधारमा पेश गर्नु को लागि। खण्ड ३७७ को उप-खण्ड ३ ले जनाएको छ कि जब एक अपील दण्ड को विरुद्ध पेश गरिन्छ तेस्को अपूर्णता को आधारमा, उच्च अदालत ले दण्ड को वृद्धि गर्न सक्दैन दोषी लाई कारण देखाउने उचित मौका न दिएसम्म, र कारण देखाउदा दोषी ले विमुक्ति या दण्ड घटाउने मांग गर्नु सक्छ। अनि, राज्य सरकार ले कुनै अपील रुचायेना उच्च अदालत ले पुनरावेदक माथि निर्धारित कैद को दण्ड को विरुद्ध मा खण्ड ३०२/१४९, ई.पी.सी भित्र. खण्ड ३७८ ले प्रदान गर्दछ अधिग्रहण को आदेश को विरुद्ध मा अपील। खण्ड ३८६ ले अपीलीय अदालत को शक्ति को गणना गर्दछ। तियो खण्ड को पहिलो सिद्धार्थ ले भन्छ कि दण्ड को वृद्धि गर्न सकिन्दैन जबसम्म आरोपी लाई एक मौका कारण देखाउनु को लागि दिइन्दैन। खण्ड ३९७ ले उच्च अदालत र सत्र अदालत लाई समिक्षा को शक्ति प्रधान गर्दछ। तेस्मा प्रधान गरेको छ कि उच्च अदालत ले कुनै मुद्दा को रेकोर्ड लाई जाँच गर्नु को लागि बोलाउनु सक्छ कुनै तल्लको आपराधिक अदालत बाट जुन उच्च अदालत को अधिकार क्षेत्र मा पर्छ जसको उद्देश्य आफु लाई संतोषजनक गर्नु को लागि तेस्को शुद्धता, वैधता या मालिकता कुनै निष्कर्षहरु को लागि, दण्ड या आदेश रेकर्ड वा पारित र कुनै सानो अदालत को कुनै मुद्दा को नियमितता हेर्न का लागि। खण्ड ४०१ ले प्रदान गर्दछ कि कुनै मुद्दा मा, जसको रेकोर्ड बोलाएको छ या जुन तेस्को ज्ञान मा आयो, उच्च अदालत ले, आफ्नो विवेकमा, कुनै पनि शक्ति को प्रयोग गर्न सक्छ

जसलाई प्रदान गरेको छ एक अपील अदालत लाई कोड को खण्ड ३८६, ३८९, ३९० र ३९१ मा. खण्ड ४०१ को उप-खण्ड २ ले प्रदान गर्दछ कि कुनै पनि आदेश यो खण्ड भित्र पर्ने लाई आरोपी या अन्य व्यक्ति को पूर्वाग्रह को लागि गर्न सकिन्दैन जबसम्म उसलाई व्यक्तिगत रुप मा या सल्लाहकार द्वारा उनको रक्षामा सुन्ने मौका न दिए सम्म। उप-खण्ड ४ ले अर्को प्रदान गर्दछ कि अगर यो कोड को भित्र अपील छ या कुनै अपील ल्याए, कुनै मुद्दा समीक्षा गरेको खण्ड मा सहन गर्न सकिंदैन उदाहरणमा जुन दल जसले अपिल गर्न सकथियो। संयुक्त प्रकार ले खण्ड ३७७, ३८६, ३९७ र ४०१ हरु लाई पड्दा यो थाहा लाग्छ की यधपी राज्य सरकार लाई दण्ड माथि असुविधा छ भनी सरकार ले कोड को खण्ड ३७७(१) भित्र अपील गर्न सक्छ।

राज्य सरकार ले अपील नगर्न सके मा, तथापि, उच्च अदालत लाई समिक्षा सुओ मोटू को शक्ति को प्रयोग गर्नु बहिष्कार गरेको छ कोड को खण्ड ३९७ भित्र सँग पढ्नुहोस् खण्ड ४०१, किनकी उच्च अदालत लाई शक्ति प्रदान गरेकोछ जस मुताबिक कुनै अधीनस्थ अदालत बाट मुद्दा को रेकोर्ड मंगना सक्छ। खण्ड ४०१ को उप-खण्ड ४ टोली को रोक को रुप मा सञ्चालन गर्छ जसको मा अपील लाई रुचाउने अधिकार छ तर गर्न सकेको छैन तर तियो उप-खण्ड उच्च अदालत को सुओ मोटू समिक्षा क्षेत्रधिकार को बाटोमा खडा हुन सक्दैन। तर उच्च अदालत ले सुओ मोटू समिक्षा क्षेत्रधिकार लाई दण्ड वृद्धि लागू गर्नु का लागि, यो जरुरि छ कि दोषी लाई सुचना दिएको हुनु पर्छ र सून्य को लागि एक मौका दिनु पर्छ या व्यक्तिगत रुप मा या उसको अधिवक्ता मार्फत। समिक्षा क्षेत्रधिकार लाई दोषी को पूर्वाग्रह को लागि इस्तामाल गर्न सकीन्दैन बिना उनको जानकारी कि परीक्षण अदालत को दण्ड लाई वृद्धि गरिंदैछ भनेर।"

१४. एउटै प्रस्ताव गोविन्द रामजी जाधाव विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य, (१९९०) ४ एससीसी ७१८ र सुरेन्द्र सिंह रौतेला @ सुरेन्द्र सिंह बेन्गाली विरुद्ध बिहार राज्य (अहिले झर्खंड राज्य), (२००२) १ एससीसी २६६.

१५. हामी, यो, दृश्यको छौं कि उच्च अदालत को निर्णय जहाँसम्म दण्ड को वृद्धि सात साल देखिन दस साल बनाएको थियो निर्धारित प्रक्रिया को अनुसार छैन। उच्च अदालत को निर्णय जहाँसम्म दण्ड को वृद्धि सात साल देखिन दस साल गरेको थियो तियो छुट्याइएको छ।

१६. अब, हामी आउछौं पुनरावेदक को प्रार्थना जस अनुसार दण्ड अत्यधिक भएको छ. उसले बुझाउँछ कि खण्ड १० अनुसार न्यूनतम दण्ड पाँच साल छ, यसैले, हालको मुद्दा को तथ्यहरू मा, पुनरावेदक लाई पाँच साल को दण्ड हुनु पर्छ। यसैले, यो अदालत ले दण्ड घटाई दिया जाओस पाँच साल सम्म जसको प्रार्थना राज्य को अधिवक्ता ले अस्वीकृत गरेकोछ।

१७. ज्ञानी विशेष न्यायाधिस ले सबूत लाई एकत्र गरेकोछ।

पिडित आफै प्व संख्या १ को रुप मा देखा पर्यो। उनी लाई राम्ररी क्रस-परीक्षित आरोपी ले गर्यो, पिडित को प्रमाण साबित भयो, अभियोग दोषी को विरुद्ध मा समतल भयो जसको सबुत लाई पव संख्या ६ र पव संख्या ७ ले पुष्टि गर्यो जो पनि तेही विद्यालय बाट फर्किदै गरेका विद्यार्थीहरू थिए तेही समय मा जब पिडित विद्यालय बाट फर्किदै थियो। चिकित्सा परीक्षा ले पनि पुनरावेदक विरुद्ध को अभियोग लाई पूर्ण पुष्टि गर्छ। उच्च अदालत ले सही रूपमा पुष्टि गरेकोछ पुनरावेदक माथि लागेको अभियोग को। हामीले कुनै तथ्यहरू जसले दोषसिद्धि को निष्कर्षहरू को हस्तक्षेप गर्नु सक्ने भेटेनौं र पुनरावेदक को ज्ञानी अधिवक्ता ले पुनरावेदक को दण्ड माथि गम्भीरतापूर्वक चुनौती गरेनन। उनको आज्ञाकारीता थियो कि खण्ड १० मुताबिक पाँच साल को सजाय हुन सकथियो। विशेष न्यायाधिस ले तथ्यहरू लाई मध्यनजर राखेर सात साल को दण्ड दिए। विशेष न्यायाधिस ले उल्लेख गरेको छ कि (सात वर्षीय) सानो केटी बच्चा माथि भएको अपराध लाई हल्का हेर्नु सकिन्दैन, हामीले तियो विशेष न्यायाधिस को दृश्य लाई पूर्ण समर्थन गर्छ र अपराध को गम्भीर प्रकृति लाई विचार गर्दै

सात साल आरई को दोषसिद्धि लाई कुनै हस्तक्षेप यो अपील मा चाहिदैन। हामी, यसरी, हामी पुनरावेदक का ज्ञानी अधिवक्ता का आज्ञाकारीता जस मुताबिक प्रदान गरेको दण्ड लाई पाँच साल सम्म घटाउने मांग लाई अस्वीकार गर्छौं।

१८. परिणामस्वरूप, अपील लाई आंशिक अनुमति दिइएको छ। उच्च अदालत को आदेश जुन निर्णय को अनुच्छेद २५ मा छ जस मा दण्ड लाई सात साल देखिन १० साल कठोर कारावास बनाएको छ तेसलाई रद्द गरिन्छ। विशेष न्यायाधिस ले पारित गरेको दण्ड, त्यो हो, पोक्सो अधिनियम, २०१२ को अन्तर्गत सात साल र एक महिना ईपीसी को खण्ड ३४१ अन्तर्गत दिएको सजालाई कायम राखिन्छ। उच्च अदालत को बाकी निर्णय पुष्टि गरिएको छ।

.....ज.

(अशोक भुषण)

.....ज.

(के. एम. जोसेफ)

नयाँ दिल्ली,

अप्रिल २२, २०१९.